

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-598-3-18>

**ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE ACTIVITIES
OF PUBLIC AUTHORITIES: RISKS OF ABUSE AND WAYS
OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL CONTROL**

**ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ
ВЛАДИ: РИЗИКИ ЗЛОВЖИВАНЬ І ШЛЯХИ
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО КОНТРОЛЮ**

Kuzmyshyn V. M.

*Doctor of Juridical Sciences, Head
Seventh Administrative Court of Appeal
Vinnytsia, Ukraine*

Кузьмишин В. М.

*доктор юридичних наук, голова
Сьомий апеляційний
адміністративний суд
м. Вінниця, Україна*

Стрімкий розвиток штучного інтелекту (далі – ШІ) та його інтеграція в різні сфери суспільного життя формують нову парадигму функціонування держави та права. Без перебільшення, використання алгоритмічних технологій у публічному управлінні відкриває значний потенціал у діяльності органів державної влади України, однак водночас породжує й низку юридичних, етичних та соціальних викликів. В умовах цифрової трансформації саме адміністративно-правовий інструментарій набуває особливого значення, оскільки покликаний забезпечити баланс між інноваційним розвитком публічного адміністрування та захистом громадян від потенційних зловживань новітніми технологіями.

Як слушно зазначає Н. Литвин, в епоху цифрових трансформацій ШІ стає важливим інструментом для багатьох сфер життя, зокрема й публічної служби. В Україні інтеграція ШІ відбувається навіть в умовах воєнного стану, що підкреслює його значущість для оптимізації управлінських процесів, підвищення ефективності державних послуг та забезпечення нової якості сервісу для громадян [1, с. 307].

Інтегруючись у сферу публічного управління, ШІ поступово трансформує традиційні підходи до організації діяльності органів влади. Алгоритмічні технології виступають важливим інструментом підвищення ефективності управлінських процесів, сприяють автоматизації рутинних завдань, оптимізації адміністративних процедур та підвищенню якості надання публічних послуг [2]. Застосування систем штучного інтелекту забезпечує можливість оперативної обробки значних масивів даних, удосконалює аналітичні механізми прогнозування

соціально-економічних тенденцій та формує підґрунтя для ухвалення більш обґрунтованих управлінських рішень. Водночас впровадження таких технологій супроводжується виникненням низки етичних і правових викликів, серед яких особливого значення набувають питання прозорості функціонування алгоритмів, визначення меж і суб'єктів юридичної відповідальності, а також гарантування належного рівня захисту прав і свобод громадян.

Проблематика впровадження ШІ на державній службі вже стала предметом ґрунтовних наукових досліджень, у межах яких виокремлюються основні напрямки потенційних загроз. По-перше, йдеться про ризики порушення права на приватність та захист персональних даних. Використання ШІ для масового моніторингу громадян, зокрема шляхом відстеження їхньої онлайн-активності, становить загрозу невинуватеного втручання в особисте життя та комунікацію індивіда. За відсутності належних правових обмежень подібні практики можуть трансформуватися у неправомірне стеження з боку органів державної влади. По-друге, існує загроза виникнення дискримінаційних практик і проявів алгоритмічної упередженості. Автоматизовані рішення, ухвалені на основі неповних або викривлених даних, здатні несправедливо впливати на правове становище осіб, зокрема при розподілі соціальних благ чи у сфері правозастосування, що суперечить принципу рівності перед законом [1, с. 307]. По-третє, серйозною проблемою виступає дефіцит прозорості та підзвітності алгоритмічних систем. Громадяни фактично позбавлені можливості усвідомити логіку прийняття рішень ШІ-системою, що ускладнює як оскарження таких рішень, так і притягнення до відповідальності посадових осіб, які їх застосовують.

Відсутність належного нагляду за використанням технологій ШІ створює загрозу виникнення як помилок, так і зловживань, що можуть проявлятися у широкому спектрі – від неправомірних відмов у наданні адміністративних послуг до безпідставного притягнення особи до юридичної відповідальності на підставі автоматизованих «рекомендацій» ШІ-систем.

Як справедливо наголошується у Посібнику про відповідальне використання штучного інтелекту публічними службовцями (березень 2025), використання штучного інтелекту в сфері правосуддя та правоохоронної діяльності потребує особливо ретельного контролю, оскільки алгоритмічні рішення можуть мати безпосередній вплив на реалізацію основоположних прав і свобод людини [2].

Погоджуємось також із думкою М. Ковтуна, що питання безпеки при обміні даними ставить під сумнів стійкість суверенітету інформаційного простору і загрозу стороннього впливу на дані та

розпорядження чутливою інформацією ззовні, тобто мова йде про підвищені ризики кібершпиунства, дезінформації та посилення засобів інформаційної війни, що особливо небезпечно в умовах воєнного стану в Україні. Штучний інтелект як інструмент поширення дезінформації може зумовити радикальне порушення електоральних процесів, а також викликати кризу довіри до державних інституцій та офіційних медіа. ШІ може використовуватися для збільшення обсягів, підвищення якості та персоналізування дезінформації за допомогою генерування правдоподібних фото/відео (діпфейки), голосу та чат-ботів [3, с. 340].

Додаткову увагу в науковому дискурсі привертають й ризики цифрової нерівності, коли окремі категорії громадян опиняються у менш сприятливому становищі внаслідок недостатнього рівня цифрової грамотності або обмеженого доступу до сучасних технологій, що ускладнює їхню взаємодію з алгоритмізованими сервісами публічної адміністрації.

Таким чином, потенційні зловживання штучним інтелектом у державному секторі можуть мати як навмисний характер (несанкціонований збір персональних даних, маніпулювання результатами прийняття рішень), так і системний, зумовлений конструктивними недоліками алгоритмічних систем (непрозорість, упередженість, помилки) за відсутності належних правових запобіжників.

З метою мінімізації окреслених ризиків та забезпечення ефективного контролю за використанням ШІ у діяльності органів державної влади першочерговим завданням є своєчасне формування дієвих адміністративно-правових механізмів. Насамперед йдеться про вдосконалення нормативно-правової бази. На сьогодні в Україні відсутній спеціальний закон, який би комплексно регулював сферу функціонування штучного інтелекту, що обумовлює стан правової невизначеності [1, с. 307]. Попри ухвалення у 2020 році Концепції розвитку штучного інтелекту та розроблення у 2021–2022 роках Національної стратегії розвитку ШІ [4], вітчизняне законодавство перебуває на етапі становлення. Зазначені стратегічні документи передбачають заходи з підвищення кваліфікації державних службовців у сфері використання ШІ, запровадження механізмів контролю за алгоритмічними системами та створення незалежних органів нагляду за їх застосуванням, однак залишають відкритим питання їхньої практичної реалізації та юридичного закріплення.

Водночас виникає об'єктивна потреба у переході від декларативних стратегічних документів до нормативного закріплення чітких правил та процедур застосування штучного інтелекту у сфері публічного управління. Доцільним видається прийняття спеціального закону «Про штучний інтелект», у якому мають бути визначені основні

напрями та допустимі способи використання ШІ-технологій в адміністративній діяльності, а також встановлені правові наслідки їх застосування, включно з персональною відповідальністю посадових осіб за неправомірне використання таких технологій. Принципово важливо закріпити, що ключові рішення, здатні безпосередньо впливати на реалізацію прав і свобод громадян, не можуть ухвалюватися виключно алгоритмічними системами без участі відповідальної службової особи.

Крім того, невід'ємною умовою правомірного використання ШІ є створення дієвих механізмів зовнішнього та внутрішнього контролю за функціонуванням алгоритмічних систем у діяльності органів державної влади. Внутрішній контроль повинен включати розробку відомчих процедур, які регламентують порядок використання ШІ. Зовнішній контроль має здійснюватися спеціалізованими незалежними органами чи регуляторами.

Особливого значення набуває впровадження обов'язкових процедур оцінювання ризиків перед запуском систем штучного інтелекту високого рівня небезпеки. Відповідно до підходів, закріплених у Регламенті ЄС про штучний інтелект (AI Act) [5], алгоритмічні системи мають класифікуватися за рівнями ризику, а їх використання в сферах із підвищеним ризиком (правоохоронна діяльність, судова система, оцінка кредитоспроможності, призначення соціальних виплат тощо) повинно супроводжуватися додатковими обмеженнями та запобіжниками. Україна, орієнтуючись на європейські стандарти, у перспективі передбачає імплементацію положень AI Act.

Не менш важливою складовою адміністративно-правового контролю є розроблення та впровадження етичних стандартів використання ШІ у публічній службі. У цьому контексті вже створені спеціальні рекомендації для державних службовців, які визначають базові орієнтири відповідального застосування алгоритмічних інструментів [2]. Вони наголошують на пріоритетності захисту персональних даних, збереженні конфіденційності інформації, дотриманні прав людини та службової етики. Зокрема, службовцям рекомендується забезпечувати анонімізацію персональної інформації перед її використанням у роботі ШІ, перевіряти достовірність результатів, отриманих від алгоритмічних систем, вимагати посилання на джерела для верифікації даних, а також розмежовувати особисті та службові облікові записи при користуванні інструментами ШІ. Дотримання цих правил дозволить мінімізувати ризики витоку конфіденційної інформації, поширення дезінформації та інших зловживань.

Таким чином, запровадження технологій штучного інтелекту у діяльність органів державної влади має подвійний характер: з одного

боку, воно створює значний потенціал для модернізації публічного управління, з іншого – породжує ризики зловживань і правової невизначеності. З огляду на це, лише гармонійне поєднання інноваційного розвитку з належними правовими гарантіями дозволить забезпечити ефективність та безпечність використання ШІ у сфері публічного управління.

Література:

1. Кузава В. І., Литвин Н. А. Штучний інтелект у публічній службі: проблеми та перспективи впровадження в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 11. С. 306–308. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-11/69>. URL: http://lsey.org.ua/11_2024/71.pdf
2. Поради з відповідального використання штучного інтелекту публічними службовцями. Березень 2025. URL: https://cms.thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/page/community/docs/Porady_z_vykorystannya_AI.pdf
3. Бацман Ю. В., Толкуща К. Р., Ковтун М. С. Використання штучного інтелекту в публічному адмініструванні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 4. С. 338–341. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-4/79>. URL: http://www.lsey.org.ua/4_2024/81.pdf
4. Кабінет Міністрів України. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні: розпорядження від 2 грудня 2020 р. № 1556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>
5. The EU Artificial Intelligence Act. 2024. Regulation (EU) 2024/1689. URL: <https://artificialintelligenceact.eu>